

Nemokumo proceso inicijavimo veiksmingumo problemos

Egidija Tamošiūnienė

ORCID ID 0000-0001-6052-9609
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros partnerystės profesorė, dr.
Saulėtekio al. 9 – I rūmai Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6185
El. paštas: egidija.tamosiuniene@gmail.com

Mykolas Kirkutis

ORCID ID 0000-0001-6317-177X
Mykolo Romerio universiteto
Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto lektorius
Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 271 4625
El. paštas: mykolas.kirkutis@icloud.com

Vigintas Višinskis

ORCID ID 0000-0002-7846-2016
Mykolo Romerio universiteto
Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorius, dr.
Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 271 4625
El. paštas: vigvis@gmail.com

Remigijus Jokubauskas

ORCID ID 0000-0003-4314-850X
Mykolo Romerio universiteto
Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas
Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 271 4625
El. paštas: remigijus@jokubauskas.org

Šiame straipsnyje nagrinėjamos Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) taikymo problemos, susijusios su nemokumo proceso inicijavimu. Naujasis nemokumo įstatymas nustato naują nemokumo proceso inicijavimo tvarką, kuri taikoma restruktūrizavimo ir bankroto procesams. Autorių nuomone, šios tvarkos taikymas gali kelti tiek teorinių, tiek praktinių, iki šiol neanalizuotų problemų.

Pagrindiniai žodžiai: nemokumas, nemokumo proceso inicijavimas, nemokumo proceso veiksmingumas.

Problems of Ensuring the Effective Commencement of Insolvency Proceedings

This article examines the problems of the application of the Law on Insolvency of Enterprises of the Republic of Lithuania as related to the commencement of insolvency proceedings. The new insolvency law introduces a new procedure for the commencement of insolvency proceedings that applies to restructuring and bankruptcy proceedings. In the authors' opinion, the application of this procedure can raise both theoretical and practical problems that have not been analysed yet.

Keywords: insolvency, commencement of insolvency proceedings, effectiveness of insolvency proceedings

Įvadas

Šiame straipsnyje tęsiama JANĮ taikymo problemų, susijusių su nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimu, analizė. Pirmajame straipsnyje aptartos bendrosios juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimo problemos (Kirkutis *et al.*, 2020). Vienas iš minėto įstatymo tikslų – didinti nemokumo procesų efektyvumą. Efektyvus procesas negalimas be tinkamų sąlygų šio proceso

Received: 23/07/2020. Accepted: 04/11/2020

Copyright © 2020 Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas. Published by Vilnius University Press
This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

inicijavimui užtikrinti. Šiame straipsnyje nagrinėjama, kaip veiksmingo nemokumo proceso tikslas turėtų būti užtikrinamas nemokumo proceso inicijavimo stadijoje.

Tyrimo *tikslas* – įvertinti naujojo juridinių asmenų nemokumo įstatymo taikymo problemas užtikrinant veiksmingą nemokumo proceso inicijavimą. Operatyvus ir ekonomišką nemokumo proceso inicijavimas yra itin reikšmingas, kadangi nuo to priklauso tolesnė nemokumo proceso eiga ir sėkmė. Straipsnyje analizuojama, kaip pradinėje nemokumo proceso stadijoje turi būti užtikrinamas jo veiksmingumo tikslas.

Tyrimo tikslui atskleisti keliami šie *uždaviniai*: įvertinti, kokie asmenys turi teisę ir pareigą inicijuoti nemokumo procesą ir kaip šios teisės bei pareigos turi būti įgyvendinamos, kokios yra juridinio asmens vadovo (įmonės savininku) pareigos įmonei tapus nemokiu, kokia yra nemokumo proceso inicijavimo tvarkos įgyvendinimo problematika, kaip suprantamas ir turėtų būti taikomas susitarimas dėl pagalbos nemokumo procese. Išsikelti tyrimo tikslai leidžia kompleksiskai ir išsamiai išnagrinėti su nemokumo proceso inicijavimu susijusias problemas ir pasiūlyti, kaip šis nemokumo teisės institutas galėtų būti tobulinamas.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą ir uždavinius, tyrimo *objektas* yra JANĮ taikymo problemos, susijusios su nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimu šio proceso inicijavimo stadijoje. Tyrime naudojami istorinis, sisteminės analizės, lyginamasis, apibendrinimo metodai. Istorinis metodas naudojamas aptariant susitarimo dėl pagalbos atsiradimą ir susiformavimą Lietuvos teisėje. Straipsnyje sistemiskai analizuojamos JANĮ ir kitų susijusių teisės aktų, reglamentuojančių nemokumo procesą, nuostatos. Lyginamuoju aspektu aptariama, kaip šiame straipsnyje analizuojami JANĮ taikymo klausimai reglamentuoti Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyvoje (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų (toliau – Direktyva). Apibendrinimo metodas naudojamas pateikiant apibendrinamąsias išvadas dėl veiksmingo nemokumo proceso inicijavimo užtikrinimo.

Kai kurios šiame straipsnyje analizuojamos įmonių nemokumo proceso problemos nagrinėtos teisės doktrinoje analizuojant iš esmės iki JANĮ priėmimo galiojusį teisinį reguliavimą (Norkus, 2004; Mikuckienė, 2008; Kavalnė, 2009; Jokubauskas, 2019; Jokubauskas, Višinskis, 2019). Tačiau šiame straipsnyje dėmesys sutelkiamas į naujai reglamentuoto nemokumo proceso inicijavimo problematiką, susitarimo dėl pagalbos nemokumo procese institutą, kuris Lietuvos nemokumo teisėje nenagrinėtas. Užsienio teisės doktrinoje šis institutas analizuojamas plačiau (Mevorach, Walters, 2020; Mba, 2019), todėl šiame straipsnyje pateikiami tyrimų rezultatai gali būti naudingi aiškinantis ir nacionalinėje teisėje kylančias minėto susitarimo taikymo problemas. Straipsnis gali būti naudingas plėtojant įmonių nemokumo teisės doktriną, padėti atskleisti straipsnyje tiriamus įmonių nemokumo teisės institutus, taip pat tobulinant JANĮ.

1. Nemokumo proceso iniciatyvos teisę ir pareigą turintys subjektai

Analizuojant pradinę juridinio asmens nemokumo proceso stadiją, pirmiausia kyla klausimas, kokie asmenys turi teisę ir pareigą inicijuoti nemokumo procesą. JANĮ reformavus Lietuvos nemokumo teisę ir „sujungus“ iki tol atskirų įstatymų reglamentuotus bankroto ir restruktūrizavimo procesus, įstatyme buvo įtvirtinta nemokumo proceso sąvoka, kuri suprantama kaip juridinio asmens bankroto ar restruktūrizavimo procesas (JANĮ 2 straipsnio 23 dalis). Šių procesų „sujungimas“ į bendrą nemokumo procesą sudaro galimybių pasirinkti, kuris procesas (restruktūrizavimo ar bankroto) labiau atitinka nemokaus skolininko ir jo kreditorių interesus, t. y. kurį procesą pasitelkus bus efektyviau ir veiksmingiau išspręstos nemokumo problemos. Nemokumo proceso inicijavimo sąvoka įstatyme nėra apibrėžta. Tačiau ji suprantama ne kaip nemokumo bylos iškėlimas teisme, bet kaip visuma veiksmų, kurie turi būti

atliekami siekiant iškelti nemokumo (bankroto ar restruktūrizavimo) bylą teisme (įskaitant bankroto procesą ne teismo tvarka) (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje).

JANĮ nurodomi asmenys, turintys teisę ir pareigą inicijuoti nemokumo procesą. Iš esmės toks įstatyme numatytas subjektų, turinčių teisę ir pareigą kreiptis dėl nemokumo proceso inicijavimo, skirstymas siejamas su galimais teisiniais padariniais, jei tokia teisė neįgyvendinama arba pareiga nevykdoma. Teisės neįgyvendinimo atveju asmuo gali patirti neigiamų teisinių padarinių (pavyzdžiui, laiku nesikreipus dėl nemokumo bylos iškelimo didėja skolininko išpareigojimai kreditoriams), tačiau tokiam asmeniui nekyla civilinė atsakomybė. Neigiamų teisinių padarinių gali kilti asmeniui, piktnaudžiaujančiam tokia teise (draudimo piktnaudžiauti procesu pažeidimas, CPK 95 straipsnis). Ir, atvirkščiai, nevykdant pareigos inicijuoti nemokumo procesą, tokią pareigą turinčiam asmeniui gali būti taikoma civilinė atsakomybė. Užsienio valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, nustatyta, kad teise pradėti nemokumo procesą turi skolininkas ar kreditorius (Insolvenzordnung 13 straipsnio 1 dalis). Tačiau papildomai nustatyta, kad kreditoriaus reikalavimas turėtų būti priimamas, jei jis turi teisinį suinteresuotumą nemokumo proceso pradėjimu ir pagrindžia, kodėl nemokumo procesas turėtų būti pradėtas (Insolvenzordnung 14 straipsnio 1 dalis). Lenkijoje pareikimą dėl bankroto bylos iškelimo taip pat gali pateikti skolininkas arba bet kuris jo kreditorius (Prawo upadłościowe 20 straipsnio 1 dalis).

JANĮ taip pat aiškiai skiria dvi subjektų grupes nemokumo procesui inicijuoti – asmenis, turinčius pareigą, ir asmenis, turinčius teisę inicijuoti nemokumo procesą:

Asmenys, turintys teisę inicijuoti nemokumo procesą	Asmenys, turintys pareigą inicijuoti nemokumo procesą
Juridinio asmens vadovas	Juridinio asmens vadovas
Juridinio asmens kreditorius	Juridinio asmens likvidatorius

Asmenys, turintys teisę inicijuoti nemokumo procesą, nustatyti JANĮ 4 straipsnio 1–2 dalyse. Iš esmės JANĮ paliko nepakeistą iki tol galiojusį reguliavimą dėl asmenų, turinčių teisę inicijuoti bankroto procesą – šią teisę turi tik juridinio asmens vadovas ir kreditorius, kuriam prievolės vykdymo terminas yra suėjęs. Tačiau įmonės vadovo teisė inicijuoti nemokumo procesą susijusi su aplinkybe, kad įmonė turi finansinių sunkumų, bet dar nėra nemoki. Kai įmonė tampa nemoki, įmonės vadovui kyla pareiga inicijuoti įmonės nemokumo procesą.

Skirtingai nei ĮBĮ, JANĮ neapibrėžta įmonės kreditoriaus samprata. Sistemaiškai aiškinant JANĮ 2 straipsnio 7 dalį, 4 straipsnio 1 dalies 2 punktą, 9 straipsnio 2 dalį darytina išvada, kad kreditoriumi laikomas asmuo, manantis, kad skolininkas laiku nevykdė jo turtinės prievolės. Tačiau praktikoje gali susiklostyti situacija, kai kreditorius, turintis turčinę reikalavimo teisę į skolininką, kurios vykdymo terminas dar nėra suėjęs, gali turėti pagrįstų duomenų apie faktinį įmonės nemokumą, tačiau skolininko valdymo organai nesiima priemonių nemokumo problemoms spręsti (neinicijuoja restruktūrizavimo ar bankroto procesų, nesiima kitų priemonių). Atsižvelgiant į tai, kad nemokumo procesui keliamas veiksmingumo tikslas, t. y. kuo didesne apimtimi patenkinti nemokios bendrovės kreditorių reikalavimus ir padėti finansinių sunkumų turinčioms įmonėms atkurti mokumą, diskutuotina, ar tais atvejais, kai įmonė *akivaizdžiai* susiduria su finansiniais sunkumais ir valdymo organai nesiima priemonių spręsti šias problemas, teisė inicijuoti nemokumo procesą neturėtų būti suteikiama ir kreditoriui, kurio reikalavimo teisės įvykdymo terminas dar nėra suėjęs. Kitu atveju gali būti iššvaistytas įmonės turtas, padidėti įmonės skoliniai išpareigojimai, o kreditorių reikalavimo teisės patenkinimas nemokumo procese tapti neefektyviu ir neveiksmingu. Vis dėlto, autorių nuomone, toks aiškinimas taikytinas tik išimtiniais atvejais, skirtas akivaizdžiai nemokioms ir negyvybingoms įmonėms.

Nors kiekvienas asmuo, manantis, kad įstatymu saugomos jo teisės ar teisėti interesai yra pažeidžiami, turi galimybę kreiptis į teismą dėl šių savo interesų gynbos ir pasirinkti, kokiomis teisinėmis priemonėmis ginti šias teises ir kokius reikalavimus teisme pareikšti (CK 1.137, 1.138 straipsniai; CPK 5 straipsnis), kreditorius teismui turi pateikti pakankamai duomenų, leidžiančių spręsti, kad jis yra skolininko kreditorius. Teismų praktikoje nurodoma, kad nepripažinti kreditoriaus statuso ir jo teisės prašyti skolininkui iškelti bankroto bylą teismas turėtų tik tada, kai yra didelė tikimybė, jog atsakovas nėra skolingas ieškovui (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje). Pažymėtina, kad JANĮ nėra įpareigojimo prieš kreipiantis į teismą dėl bankroto bylos skolininkui iškelimo būtinai inicijuoti procesą dėl skolos priteisimo (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje).

Vienas iš esminių JANĮ pakeitimų, susijusių su nemokumo proceso inicijavimu, yra skolininko kreditoriaus teisės inicijuoti įmonės restruktūrizavimo procesą įtvirtinimas. Tačiau tokia kreditoriaus teisė yra susieta su papildomais lestinimo reikalavimais – kreditoriaus reikalavimai juridiniam asmeniui turi būti pradelsti ir viršyti 10 Vyriausybės patvirtintų minimaliųjų mėnesinių algų (6070 Eur). ĮRĮ teisės kreditoriams inicijuoti restruktūrizavimo procesą apskritai nenustatė. Šios JANĮ įtvirtintos kreditoriaus teisės pagrindas yra UNCITRAL įstatyminės nemokumo teisės taisyklės (toliau – UNCITRAL taisyklės) (angl. Legislative Guide on Insolvency Law, 2005). UNCITRAL taisyklėse nurodoma, kad, atsižvelgiant į vieną iš svarbiausių restruktūrizavimo tikslų – padidinti turto vertę ir dėl verslo struktūrinių pokyčių tęsiamos ūkinės komercinės veiklos padidinti kreditorių reikalavimų tenkinimo galimybes, yra pageidautina, kad teisė inicijuoti juridinio asmens restruktūrizavimą nebūtų suteikiama išimtinai tik pačiam juridiniam asmeniui. Iš esmės tokios teisės juridinio asmens kreditoriams suteikimas laikytinas pozityviu teisinio reguliavimo pakeitimu, kadangi taip skolininko kreditoriai skatinami aktyviau dalyvauti sprendžiant skolininko nemokumo problemas. Kreditorių naudojimas teise inicijuoti restruktūrizavimo procesą leidžia jau ankstyvoje įmonės finansinių sunkumų stadijoje spręsti nemokumo problemas ir taip prisidėti prie proceso veiksmingumo. Kita vertus, kyla klausimų, kaip praktiškai skolininko kreditorius galėtų vertinti skolininko finansinius sunkumus ir inicijuoti skolininko restruktūrizavimo bylą. Įstatymas jokių konkrečių šios teisės įgyvendinimo būdų nenustato, t. y. kokia tvarka kreditorius galėtų tokią informaciją gauti.

Vienas iš JANĮ 5 straipsnyje numatytų asmenų, turinčių pareigą inicijuoti nemokumo procesą, – juridinio asmens vadovas, jeigu juridinis asmuo yra nemokus. Juridinio asmens vadovas privalo laiku, tinkamai reaguoti į įmonės nemokumą. Juridinio asmens pareigos įmonei tapus nemokia reglamentuojamos JANĮ 6 straipsnyje. Netinkamas įmonės vadovo pareigos inicijuoti nemokumo procesą vykdymas gali būti civilinės atsakomybės, nustatytos JANĮ 13 straipsnio 1 dalyje, pagrindas. Kaip nurodoma ankstesnėje kasacinėje jurisprudencijoje, įmonės vadovas, esant įmonės nemokumo faktui, privalo nedelsdamas pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškelimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje). JANĮ 5 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama sistemiškai su JANĮ 6 straipsniu. Tinkamas, laiku juridinio asmens vadovo pareigos inicijuoti nemokumo procesą vykdymas yra svarbi veiksmingo nemokumo proceso užtikrinimo sąlyga. Pavėluotas šio pareigos vykdymas gali lemti sumažėjusią įmonės turto aktyvų apimtį, mažesnes kreditorių galimybes patenkinti savo reikalavimus. Pareiga atlyginti žalą nesikreipus laiku į teismą dėl bankroto bylos iškelimo numatyta ir kitų valstybių bankroto teisėje (Prawo upadłościowe 21 straipsnio 3 dalis). Analogišką pareigą turi ir juridinio asmens likvidatorius, jeigu juridinio asmens likvidavimo metu paaiškėja, kad juridinis asmuo yra nemokus.

2. Juridinio asmens vadovo pareigos įmonei tapus nemokia

Vienas iš probleminių nemokumo proceso inicijavimo aspektų yra JANĮ 6 straipsnyje nustatytos juridinio asmens vadovo pareigos įmonei tapus nemokia ir jų įgyvendinimas. Įmonės vadovas privalo:

- nedelsdamas informuoti juridinio asmens dalyvius apie juridinio asmens nemokumą ir siūlyti spręsti juridinio asmens mokumo atkūrimo klausimą;
- nedelsdamas inicijuoti nemokumo procesą;
- ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo dienos, kai tapo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad susitariamas dėl pagalbos finansiniams sunkumams įveikti yra nevykdomas arba netinkamai vykdomas, inicijuoti nemokumo procesą.

Iš esmės šių pareigų tikslas yra efektyvus ir operatyvus reagavimas į įmonės nemokumo problemas. Teismų praktikoje aiškinant ĮBĮ nuostatas pagrįstai pripažinta, kad pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonės vadovui nustatyta todėl, kad šis subjektas geriausiai žino įmonės finansinę būklę, o pavėluotas bankroto bylos iškėlimas galėtų pažeisti tiek esamų įmonės kreditorių (jei toliau didėtų įmonės skolos), tiek naujų potencialių kreditorių interesus (jei šie asmenys, nežinodami apie įmonės nemokumą, tiektų jai prekes ir (arba) teiktų paslaugas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje).

Sistemiškai aiškinant JANĮ nuostatas galima teigti, kad JANĮ 6 straipsnio 1–2 dalyse nurodytos pareigos atliekamos kiekvienu atveju siekiant inicijuoti nemokumo procesą. Tačiau kyla klausimas, ar šiame straipsnyje nurodyti veiksmai turi būti atliekami kartu, ar 6 straipsnio dispoziciją galima vertinti ir kaip nustatančią tokių veiksmų atlikimo eiliškumą. Ar toks teisinis reguliavimas suderinamas su veiksmingo nemokumo proceso tikslu? Pažymėtina, kad juridinio asmens vadovo pareiga informuoti juridinio asmens dalyvius apie juridinio asmens nemokumą turi būti aiškinama sistemaiškai kartu su Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 6 punktu, nustatančiu, kad neeilinis visuotinis akcininkų susirinkimas turi būti sušauktas, jeigu bendrovė tampa nemoki arba yra žinoma, kad taps nemoki, kaip tai suprantama pagal JANĮ. Tai reiškia, kad, akcinei bendrovei tapus nemokia, juridinio asmens vadovas privalo šaukti neeilinį visuotinį akcininkų susirinkimą. Tačiau JANĮ nenustatyta, kokius sprendimus galėtų priimti įmonės dalyviai, kokia šių sprendimų įtaka įmonės vadovo pareigai kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo vykdyti.

Lingvistiškai aiškinant JANĮ 6 straipsnyje nustatytas pareigas, galima teigti, kad jas iš esmės juridinio asmens vadovas turi atlikti kartu („nedelsdamas“). Viena vertus, tokia nuostata iš esmės atitinka anksčiau formuotą praktiką, kurioje pripažinta, kad, paaiškėjus įmonės nemokumo faktui, vadovas privalo nedelsdamas pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje). Kita vertus, abejotina, ar toks aiškinimas, taikant JANĮ 6 straipsnį, būtų pagrįstas, kadangi nurodyti veiksmai apima tiek siekį spręsti įmonės nemokumo problemas viduje (visuotiniame akcininkų susirinkime), tiek informacijos apie sunkią finansinę padėtį išviešinimą visiems įmonės kreditoriams. Autorių nuomone, įmonės vadovų reagavimas į nemokumo problemas turėtų būti vykdomas etapais – pirmiau jas turi būti siekiama išspręsti įmonės viduje, o vėliau, naudojantis kitų asmenų pagalba, kreipiantis į teismą. Toks šios vadovo pareigos įgyvendinimas etapais būtų pagrįstas tiek teisiškai, tiek ir ekonomiškai. Nemokumo proceso inicijavimas pagal JANĮ iš esmės reiškia įmonės finansinių sunkumų išviešinimą kreditoriams, o tai gali lemti mažesnę pasitikėjimą įmone, skatinti kreditorius nutraukti sutartis, imtis kitų teisinių gynybos priemonių. Todėl, autorių nuomone, būtų tikslinga suteikti galimybę pirmiau patiems įmonės dalyviams spręsti įmonės nemokumo problemas, o per protingą laiką nepriėmus reikšmingų sprendimų dėl įmonės valdymo ir finansinės padėties pakeitimo, būtų galima inicijuoti nemokumo procesą kaip numatyta JANĮ 8–9 straipsniuose.

JANĮ nereglamentuojama, kokių priemonių turėtų imtis įmonės vadovas, siekdamas išvengti nemokumo ar sumažinti jo neigiamus padarinius. Įstatymas vadovui nustato tik pareigą informuoti juridinio asmens dalyvius apie įmonės nemokumą. Tačiau, aiškinant šį reikalavimą, kyla klausimų, kokius veiksmus gali atlikti įmonės akcininkai ir per kokį terminą tai turėtų padaryti? Kaip įmonės vadovui, turinčiam pareigą inicijuoti nemokumo procesą, vertinti akcininkų pasiūlymus tęsti veiklą? Ar vadovas turėtų laukti naujo finansavimo ir atidėti klausimo sprendimą kuriam laikui, kol įmonės dalyviai ras finansinių išteklių spręsti mokumo problemas, ir pan.? Kokia tokiu atveju yra neeiliniame visuotiniame akcininkų susirinkime priimto sprendimo reikšmė, jei įmonė bet kuriuo atveju turi informuoti visus kreditorius apie nemokumą? Kokių padarinių galėtų sukelti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas atkurti nemokumą, remiantis neeilinio visuotinio akcininkų susirinkimo pasiūlymais? Ar tokiu atveju įmonės vadovas turėtų informuoti kreditorius, kad mokumas bus atkurtas ir (ar) nemokumo procesas turi būti nutraukiamas? Įstatymų leidėjui nereglamentuojant šių aspektų, kyla problema dėl juridinio asmens vadovo pareigos įgyvendinimo ir įmonės savininkų informavimo bei jų priimamų sprendimų reikšmės nemokumo bylos inicijavimo procese.

Įmonės vadovo pareigos, įmonei susidūrus su nemokumo problemomis, išsamiai aptariamoms UNCITRAL taisyklių IV dalyje dėl Vadovų pareigų artėjant įmonės nemokumui (angl. *UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law Uncitral United Nations Commission On International Trade Law Part four: Directors' obligations in the period approaching insolvency*). Vadovų pareiga tinkamai ir laiku reaguoti į įmonės nemokumo problemas yra itin reikšminga. Pripažįstama, kad gresiant įmonės nemokumui, ar kai jis yra neišvengiamas, įmonės vadovo pareigų tikslas yra: užtikrinti kreditorių ir kitų suinteresuotų asmenų teisėtų interesų apsaugą; užtikrinti, kad asmenys, atsakingi už įmonės valdymą, būtų informuoti apie jų vaidmenį ir pareigas tokiais aplinkybėmis; užtikrinti atitinkamas gynybos priemones dėl tokių pareigų, kurios gali būti įgyvendinamos po nemokumo proceso pradėjimo, pažeidimų.

Pripažįstama, kad įmonės vadovai privalo imtis visų reikiamų veiksmų siekdami išvengti nemokumo, ar jei nemokumas neišvengiamas, sumažinti nemokumo poveikį. Pažymėtina, kad minėtos UNCITRAL taisyklės atskiria dvi įmonės vadovų atliekamų veiksmų kategorijas: veiksmus, kurie iš esmės yra susiję su įmonės vidiniu valdymu, ir priemones, kurios susijusios su formalaus nemokumo proceso inicijavimu. Pirmu atveju įmonės vadovai skatinami atlikti tokius veiksmus: įvertinti esamą įmonės finansinę būklę ir užtikrinti, kad finansinės atskaitomybės duomenys būtų tinkamai tvarkomi ir atnaujinami; žinoti apie įmonės finansinę būklę; organizuoti reguliarius valdybos posėdžius; diskutuoti su auditoriais; sušaukti akcininkų susirinkimą; keisti vadovavimo praktiką, atsižvelgdami į kreditorių ir kitų suinteresuotųjų šalių interesus; saugoti įmonės turtą, kad būtų maksimaliai padidinta jo vertė ir išvengta pagrindinio turto praradimo; ištirti įmonės gyvybingumą ir sumažinti išlaidas; nesudaryti sandorių, kurių gali būti vengiama, nebent tam yra tinkamas verslo pagrindimas; tęsti veiklą, jei tai tikslinga siekiant maksimaliai padidinti įmonės vertę; vesti derybas su kreditoriais arba pradėti kitas neoficialias procedūras, pavyzdžiui, savanoriškas derybas dėl restruktūrizavimo. Antru atveju įmonės vadovai turi pradėti ar reikalauti pradėti formalias reorganizavimo ar likvidavimo procedūras.

Taigi, pagal minėtas UNCITRAL taisykles yra išskiriamos dvi atskiros veiksmų, kuriuos turėtų atlikti įmonės vadovas, kai įmonei gresia nemokumas ar ji yra nemoki, grupės. Iš esmės įmonės vadovas turi imtis priemonių įmonės nemokumo problemoms spręsti įmonės viduje. Šie veiksmai yra susiję su aktualios informacijos apie įmonės vykdomą veiklą, turimą turtą vertinimu, akcininkų informavimu, auditu ir kitomis neteisminėmis priemonėmis.

Lyginamuoju aspektu taip pat reikšminga Direktyva, nustatanti vadovų pareigas iškilus nemokumo grėsmei. Direktyvoje nurodoma, kad kai skolininkas yra arti nemokumo ribos, taip pat svarbu apsaugoti teisėtus kreditorių interesus nuo valdymo sprendimų, galinčių turėti poveikį skolininko

turto sudėčiai, ypač jei dėl tų sprendimų galėtų dar labiau sumažėti turto, kurį galima naudoti restruktūrizavimui arba padalyti kreditoriams, vertė. Todėl tokiomis aplinkybėmis reikia užtikrinti, kad direktoriai privalo vengti bet kokių tyčinių arba itin neatsargių veiksmų, kuriais gaunama asmeninės naudos suinteresuotųjų subjektų sąskaita, ir vengti sudaryti sandorius už mažesnę nei rinkos kainą arba nesiimti veiksmų, kuriais vienam ar keliems suinteresuotiesiems subjektams būtų suteiktas nepagrįstas privalumas (Direktyvos konstatuojamosios dalies 71 punktą). Šio teisės akto 19 straipsnyje nustatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad, iškilus nemokumo tikimybei, direktoriai deramą dėmesį skirtų bent jau šiems aspektams: a) kreditorių, dalininkų ir kitų suinteresuotųjų subjektų interesams; b) poreikiui imtis veiksmų, kad būtų išvengta nemokumo, ir c) poreikiui vengti tyčia arba dėl didelio neatsargumo sukelti pavojų įmonės gyvybingumui. Teisės doktrinoje pripažįstama, kad šios nuostatos riboja vadovų diskreciją, kai didėjantys finansiniai ir ekonominiai sunkumai paveikia kreditorių interesus (Henriques, 2019, p. 50–57).

Taigi, minėti teisės šaltiniai nustato, kad įmonės vadovas turi laiku, tinkamai reaguoti į įmonės nemokumo problemas ir imtis veiksmų, leidžiančių bent jau sumažinti nemokumo (artėjančio nemokumo) sukeltus padarinius. Manytina, kad, reglamentuojant juridinio asmens vadovo pareigą reaguoti į įmonės nemokumo problemas, aiškiau turėtų būti nustatyta, kokius veiksmus vadovas pirmiausia turėtų atlikti, taip suteikiant teisinį tikrumą, apibrėžtumą ir pagalbą įmonių vadovams. Toks įstatyme nustatytų įmonių vadovų veiksmų neapibrėžtumas kelia problemų ir dėl juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo. Neaiškus ir dviprasmiškas reguliavimas šiuo aspektu gali lemti netinkamą pareigos inicijuoti nemokumo procesą įgyvendinimą ir savo ruožtu sukelti neigiamų padarinių įmonių vadovas. Dėl šios priežastis siūlytina remtis UNICITRAL taisyklėse ir Direktyvoje įtvirtintu nemokumo problemų sprendimo būdu, kai pirma problemos sprendžiamos įmonės vidinėmis priemonėmis ir tik po jų vėliau – informuojami kreditoriai ir siekiama jų paramos.

3. Nemokumo proceso inicijavimo tvarka ir jos įgyvendinimo problematika

JANĮ nemokumo proceso inicijavimo tvarką atskiria pagal subjektus, inicijuojančius šį procesą: 8 straipsnyje reglamentuojamas nemokumo proceso inicijavimas, kai jį inicijuoja pats juridinis asmuo, o 9 straipsnyje – kai procesą inicijuoja kreditorius. Nors šie straipsniai tarsi atskiria tam tikrą nemokumo proceso subjektų inicijavimo tvarką, pati tvarka iš esmės yra panaši. Pagrindinė minėtuose straipsniuose reglamentuojama nemokumo proceso inicijavimo idėja grindžiama juridinio asmens arba kreditoriaus pranešimu apie ketinimą kreiptis į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo, jeigu per pranešime nurodytą terminą nebus sudarytas susitarimas dėl pagalbos arba priimtas sprendimas bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka. Vis dėlto, vertinant nemokumo proceso inicijavimo tvarką, kyla klausimų dėl minėtuose straipsniuose reglamentuojamos inicijavimo tvarkos suderinimo su kreditorių ir skolininko interesais bei jų pusiausvyros užtikrinimu, teisinės gynybos tikslais ir su pagrindiniu JANĮ tikslu – nemokumo proceso veiksmingumu.

JANĮ, skirtingai nei [B], reikalavimas inicijuojant nemokumo procesą laikytis ikiteisminės tvarkos nustatytas ne tik kreditoriui, bet ir pačiam juridiniam asmeniui, t. y. įmonės vadovui arba likvidatoriui. Iš JANĮ parengiamųjų dokumentų (pranc. *travaux préparatoires*) matyti, kad šia nemokumo proceso reforma buvo siekiama didinti nemokumo procesų efektyvumą ir sudaryti sąlygas išsaugoti gyvybingą verslą. Vienas iš pagrindinių projekto uždavinių – sudaryti prielaidas tenkinti kreditorių reikalavimus didesne apimtimi, skatinant finansinių sunkumų turinčių, tačiau perspektyvių juridinių asmenų restruktūrizavimą, skolininko ir kreditorių neteisinius susitarimus. Taigi, galima spręsti, kad pagrindinis ikiteisminės tvarkos tikslas – sudaryti galimybes su finansiniais sunkumais susidūrusiam juridiniam

asmeniui ir jo kreditoriams patiems nuspręsti, kokiomis priemonėmis padėti skolininkui įveikti finansinius sunkumus. Todėl svarbus šioje srityje nemokumo proceso dalyvių bendradarbiavimas.

Juridinio asmens vadovas ar likvidatorius nemokumo procesą inicijuoja registruotu laišku, per antstolius ar pasiuntinių paslaugų teikėjus pateikdamas pranešimą kreditoriams jų gyvenamosios vietos ar buveinės adresu, arba pateikdamas pranešimą elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galima nustatyti asmens tapatybę (JANĮ 8 straipsnio 1 dalis). Jeigu nemokumo procesas inicijuojamas elektroninių ryšių priemonėmis, turi būti gautas patvirtinimas apie pranešimo gavimą. Pranešimas laikomas įteiktu praėjus 7 dienoms nuo jo išsiuntimo dienos, jeigu jis nebuvo pateiktas elektroninių ryšių priemonėmis. Analogiška nuostata įtvirtinta ir JANĮ 9 straipsnio 1 dalyje, reglamentuojančioje nemokumo proceso inicijavimo tvarką, kai jį inicijuoja kreditorius. Taigi pranešimas apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą gali būti siunčiamas: i) registruotu laišku; ii) per antstolį; iii) per pasiuntinių paslaugų teikėjus; arba iv) elektroninių ryšių priemonėmis. Pastarasis įteikimo būdas nuo kitų skiriasi tuo, kad įstatymų leidėjas įtvirtino reikalavimą gauti elektroninių ryšių priemonėmis siunčiamo pranešimo įteikimo (gavimo) patvirtinimą. Tačiau pranešimą įteikiant tiek registruotu laišku, tiek per antstolius ar paslaugų teikėjus tokio reikalavimo analizuojamos JANĮ normos nenustato. Atvirkščiai, minėtais būdais išsiuntus pranešimą, jis laikomas įteiktu praėjus 7 dienoms nuo jo išsiuntimo. Lingvistinis šių įstatymo normų aiškinimas leidžia spręsti, kad tiek registruotu laišku, tiek per antstolį ar pasiuntinių paslaugų teikėjus siunčiamas pranešimas neprivalo būti faktiškai įteikiamas kreditoriams.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje pripažįstama kreditoriaus informavimo apie bankroto procesą asmeniškai reikšmė, ypač sprendžiant dėl esminių nemokumo proceso klausimų (*Zavodnik v Slovenia*). Viena vertus, iš JANĮ parengiamųjų dokumentų matyti, kad šiame įstatyme įtvirtintos ikiteisminės tvarkos tikslas – skatinti nemokumo proceso dalyvių bendradarbiavimą ieškant finansinių problemų sprendimo būdų, tačiau vis dėlto iš nagrinėtų JANĮ nuostatų, reglamentuojančių informavimo apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą tvarką, matyti, kad šiose normose įtvirtintos formalus informavimo prielaidos ikiteisminėje nemokumo proceso stadijoje. Autorių nuomone, toks formalus svarbaus nemokumo proceso inicijavimo etapo reguliavimas vertintinas kritiškai, kaip neskatinantis asmenų realiai informuoti apie procesą ir bendradarbiauti ankstyvojoje nemokumo proceso stadijoje.

Kita vertus, nebuvimas galimybės informuoti suinteresuotų asmenų apie teismo procesą negali riboti tokį procesą inicijuojančių asmenų teisės į teisminę gynybą. Todėl galėtų būti pripažįstama, kad, išnaudojus visas galimybes tinkamai informuoti, manoma, jog asmuo ikiteisimine tvarka pasinaudojo tinkamai.

Iki JANĮ įsigaliojimo galiojusio ĮBĮ 6 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad kreditorius (kreditoriai) apie savo ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo turi pranešti įmonei raštu registruotu laišku arba per kurjerį ar antstolį. Tuo atveju, kai vienu iš nurodytų būdų pranešimo įteikti nepavyksta, kreditorius (kreditoriai) turi išsiųsti pranešimą įmonės buveinės adresu. Pranešimas laikomas įteiktu praėjus penkioms dienoms nuo jo išsiuntimo. Pagal ĮBĮ reikalavimus nepavykus pirmą kartą įteikti pranešimo skolininkui apie kreditoriaus kreipimąsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, kreditorius tokį pranešimą privalėjo išsiųsti pakartotinai registruotu skolininko buveinės adresu. Taigi, ĮBĮ nustatyti reikalavimai kreditoriui informuojant skolininkę įmonę apie ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo sudarė didesnes prielaidas juridiniam asmeniui būti informuotam apie kreditoriaus ketinimus. Be to, kreditorius pagal ĮBĮ 6 straipsnio 1 dalį, pirminį pranešimą apie ketinimą inicijuoti bankroto bylą galėjo išsiųsti bet kuriuo jam žinomu juridinio asmens adresu, o tik antrasis pranešimas turėjo būti siunčiamas registruotu buveinės adresu. Taigi įmonės kreditoriai galėjo išsiųsti tokius pranešimus jiems žinomu skolininko veiklos adresu, kuris galėjo ir nesutapti su jo registruotos buveinės adresu.

Kasacinio teismo praktikoje juridinio asmens prievolė atskleisti savo buveinės adresą aiškinama griežtai, o juridinio asmens nepasirūpinimas duomenų apie savo buveinę atskleidimu iš esmės reiškia, jog pats juridinis asmuo, žinodamas jam tenkančią įstatymo nustatytą atskleidimo pareigą ir jos teisinius padarinius, sąmoningai pasirenka tokį savo elgesio būdą, kuriuo atsisako savo pasiekiamumo ir prieinamumo bei su tuo susijusių savo teisių, t. y. kad juridinis asmuo sąmoningai prisiima riziką būti neinformuotas apie vykstantį teismo procesą ir nerealizuoti savo teisės būti išklaustytas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Nors ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija nustato juridiniams asmenims pareigą viešame registre išviešinti faktinį veiklos (korespondencijos) adresą, tačiau praktikoje neretai susiklosto situacijos, kai juridiniai asmenys veiklą vykdo, pavyzdžiui, nuomojamose patalpose. Galimybė išviešinti buveinės veiklos adresą Juridinių asmenų registre tokiais atvejais priklauso ir nuo tokių patalpų savininkų valios (sutikimo)¹. Todėl kreditoriaus pranešimas apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą pirmiausia turėtų būti siunčiamas paskutiniu žinomu skolininkės įmonės korespondencijos adresu (taip pat valdymo organų buveinės ir (ar) registracijos adresais ir pan.), o tik išnaudojus galimybes realiai informuoti skolininkę, toks pranešimas turėtų būti siunčiamas skolininkės įmonės registruotos buveinės adresu ir laikomas įteiktu suėjus įstatyme nustatytam terminui.

Iš JANĮ parengiamųjų darbų² matyti, kad įstatymų leidėjas iki JANĮ įsigaliojimo galiojusiuose nemokumo įstatymuose (ĮBĮ ir ĮRI) reglamentuotą nemokumo procesų inicijavimo tvarką vertino neigiamai, nes ja nebuvo skatinama ieškoti kitų juridinio asmens finansinę būklę gerinančių sprendimų ne teismo tvarka. Tačiau JANĮ nustatytas reikalavimas kreditoriumi išsiųsti pranešimą tik skolininkės įmonės registruotu buveinės adresu nustato žemesnius realaus (faktinio) informavimo reikalavimus ikiteisminėje nemokumo proceso stadijoje. Nors šiuo metu JANĮ galiojanti informavimo apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą tvarka formaliai leidžia greičiau inicijuoti nemokumo procesus, nenustačius reikalavimo ikiteisminėje stadijoje išnaudoti galimybes realiai, o ne teisinės fikcijos pagalba įteikti pranešimą apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą, būtų neužtikrinamas įstatymų leidėjo siekis skatinti juridinio asmens ir kreditorių neteisminius susitarimus bei ieškoti kitų juridinio asmens finansinę būklę gerinančių sprendimų ne teismo tvarka.

Taip pat svarbu, kad JANĮ 8 straipsnio 1 dalyje detalai neregamentuojama pranešimo apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą įteikimo kreditoriams tvarka. Pirma, įstatymas neregamentuoja, kur turi būti siunčiamas pranešimas kreditoriui, t. y. ar registruotos buveinės / gyvenamosios vietos adresu, ar faktiniu veiklos / darbovietės adresu, ar kitu juridiniam asmeniui ar likvidatoriui žinomu kreditoriaus adresu. Nors labiau tikėtina, kad su finansiniais sunkumais susidūręs juridinis asmuo sieks realiai informuoti kreditorius apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą dėl galimybės sudaryti susitarimus su kreditoriais ir taip ieškoti būdų finansiniams sunkumams įveikti, tačiau toks formalus informavimo ikiteisminėje nemokumo proceso stadijoje reguliavimas sudaro prielaidas apie finansinius sunkumus informuoti tik pasirinktus kreditorius, kitus kreditorius informuojant tik formaliai, t. y. pasinaudojant

¹ Pagal Juridinių asmenų registro nuostatų 61 punktą, jeigu steigėjas nėra patalpų, suteikiamų juridinio asmens, filialo ar atstovybės buveinei registruoti ar įrašyti, savininkas arba patalpos steigėjui priklauso bendrosios dalinės ar bendrosios jungtinės nuosavybės teise, turi būti pateiktas savininko arba bendraturčio rašytinis sutikimas suteikti patalpas juridinio asmens, filialo ar atstovybės buveinei registruoti ar įrašyti. Pasikeitus juridinio asmens, filialo ar atstovybės buveinei (išskyrus tradicines religines bendruomenes ar bendrijas), dokumentų ir duomenų teikėjas registro tvarkytojui pateikia rašytinį savininko arba bendraturčio sutikimą suteikti patalpas juridinio asmens, filialo ar atstovybės buveinei registruoti, jeigu juridinis asmuo nėra patalpų, suteikiamų juridinio asmens, filialo ar atstovybės buveinei registruoti, savininkas arba patalpos juridiniam asmeniui priklauso bendrosios nuosavybės teise (148.3 punktas).

² 2018 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIIIIP-2777.

teisine fikcija, taip eliminuojant juos iš ikiteisminės nemokumo proceso stadijos, kurioje gali būti sprendžiami itin reikšmingi su nemokumo procesu susiję klausimai (pavyzdžiui, sprendimas bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka).

Antra, reikalavimas gauti patvirtinimą apie pranešimo dėl ketinimo inicijuoti nemokumo procesą įteikimą JANĮ nustatytas tik tada, kai toks pranešimas įteikiamas elektroninių ryšių priemonėmis. Kaip minėta, pranešimą įteikiant kitais įstatyme nustatytais būdais jis laikomas įteiktu praėjus 7 dienoms nuo išsiuntimo (įteikimo prezumpcija). Lyginamoju aspektu vertinant kituose įstatymuose, pavyzdžiui, CPK, įtvirtintas taisykles, matyti, kad dokumentų įteikimo fikcija taikoma tik kaip šalutinė priemonė, kai dokumentų asmeniui realiai nepavyksta įteikti kitais įstatymų nustatytais būdais.

Be to, šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame sutartiniai įsipareigojimai tarp šalių vis dažniau prisii-
mami elektroninių ryšių priemonėmis, finansinių sunkumų turinčiam juridiniam asmeniui vienintelis kreditoriaus korespondencijos rekvizitas gali būti tam tikra elektroninių ryšių priemonė, pavyzdžiui, elektroninis paštas. Šiuo aspektu svarbu pažymėti, kad dar 2018 metais Vyriausybė siūlė įteisinti virtualią juridinių asmenų buveinę³. Nors šie pakeitimai nebuvo priimti, tačiau bendra elektroninių komunikavimo priemonių plėtra leidžia spręsti apie tendencija, kad virtualios komunikavimo priemonės ateityje gali pakeisti šiandien įprastus būdus. Tuo tarpu JANĮ nėra daug dėmesio skiriama įteikimui elektroninių ryšių priemonėmis. Pavyzdžiui, neregamentuojami atvejai, kai pranešimas apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą išsiunčiamas kreditoriui elektroninių ryšių priemonėmis, tačiau patvir-
tinimas apie šio pranešimo įteikimą negaunamas, o kitas kreditoriaus korespondencijos rekvizitas skolininkei įmonei nėra žinomas.

Apibendrintai galima teigti, kad realus informavimas apie ketinimą kreiptis dėl nemokumo bylos iškėlimo yra būtina veiksmingo nemokumo problemų sprendimo sąlyga. Kreditorių įtraukimas į nemokumo procesą ankstyvoje nemokumo proceso stadijoje gali ne tik padėti išvengti nemokumo, pavyzdžiui, priėmus sprendimą skolininkę įmonę restruktūrizuoti, bet ir esant tam tikroms sąlygoms paskatinti kreditorius nemokumo problemas spręsti inicijuojant bankroto procesą ne teismo tvarka. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad JANĮ 8 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis turėtų būti tobulina-
mos, nustatant, kad įteikimo fikcija galėtų būti taikoma tik tada, kai pranešimo nepavyksta įteikti pirmą kartą. Savo ruožtu nemokumo proceso dalyviai (juridinis asmuo, likvidatorius ar kreditorius) turėtų pateikti įrodymų, kad pirmą kartą siųsto pranešimo nepavyko įteikti faktiškai. Antra, aptariamuose straipsniuose turėtų būti reglamentuojami atvejai, kaip turėtų būti įteikiamas pranešimas elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu kitas korespondencijos rekvizitas asmeniui nėra žinomas. Tokiais atvejais taip pat siūlytina leisti tokiems įteikimams naudoti fikciją, nustatant pareigą pagrįsti, kad išnaudotos visos galimybės sužinoti kitą asmens korespondencijos ar elektroninių ryšių priemonės rekvizitą.

4. Susitarimas dėl pagalbos

Susitarimas dėl pagalbos skolininkui yra naujas JANĮ reglamentuojamas institutas. Iš esmės šis institutas skirtas skolininkui ir kreditoriams susitarti dėl skolininkui suteikiamos pagalbos, kuri leistų išvengti formalus teismo nemokumo proceso inicijavimo.

Pažymėtina, kad skolininko susitarimas su kreditoriais dėl jų teikiamos pagalbos buvo pripažįstamas dar tarpukario nemokumo teisėje. Prof. Vladas Mačys savo Civilinio proceso paskaitų rinkinyje (1924 m.) nurodo, kad, skolininkas, susidūręs su mokumo problemomis („pirklys, kurio reikalai ima irti“),

³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.49 straipsnio pakeitimo įstatymas (projektas) (žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a69dd541b01a11e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=nl6mpxvf2>).

gali kreiptis į savo kreditorius su siūlymu išdėstyti mokėjimo terminus ar dalyvauti valdant įmonę („dalyvauti vedime jo įmonės“). Sutikę su skolininko siūlymu kreditoriai suteikia keliems kreditoriams įgaliojimus padėti skolininkui valdyti įmonę. Tokio susitarimo pagrindas buvo skolininko ir kreditorių susitarimas, kuris buvo privalomas tik jį sudariusiems asmenims (Mačys, 1924, 397). Taigi istoriškai susitarimo dėl kreditorių pagalbos institutas pasižymėjo tokiais požymiais: 1) jis turėjo būti taikomas iki skolininko nemokumo, 2) kreditorių pagalba (mokėjimo termino atidėjimas, pagalba valdant įmonę) buvo suteikiama sutarties tarp skolininko ir kreditorių pagrindu, 3) skolininko ir kreditorių sutartis buvo privaloma tik ją sudariusiems asmenims. Iš esmės tokie esminiai susitarimo dėl kreditorių pagalbos skolininkui tikslai pripažįstami ir šiuolaikinėje nemokumo teisėje.

Vertinant susitarimo dėl pagalbos instituto prigimtį, manytina, kad jis iš esmės atitinka kai kuriose valstybėse pripažįstamas neteismines nemokumo procedūras, kurių tikslas – skolininko ir jo kreditorių (dalies) susitarimas, kuris, kreditoriams suteikiant pagalbą, leistų skolininkui išvengti nemokumo ar jį atkurti (angl. *workout*). Pripažįstama, kad tokie susitarimai yra išimtinai sutartinio pobūdžio ir teismas juos sudarant nedalyvauja (Rescue of Business in Insolvency Law, 2017, p. 175). Tokie susitarimai laikomi neformaliomis restruktūrizavimo (angl. *informal restructuring*) procedūromis, kuriose visos pastangos dedamos į skolos modifikavimą, kuris paremtas bendru susitarimu (angl. *a consensual agreement*) tarp skolininko ir jo kreditorių taikant ne įstatyme nustatytą procedūrą. Pripažįstama, kad būtent po šio proceso turi būti pradėtos formalios restruktūrizavimo procedūros, o tokia procedūra turėtų pasižymėti greitumu ir ekonomiškumu. Tačiau tokio susitarimo dėl pagalbos sėkmė priklauso nuo to, ar šalys yra sąžiningos (angl. *good faith*) ir turi tikrą tikslą pasiekti taikų susitarimą (Mba, 2019, p. 76).

Siekiant nustatyti susitarimo dėl pagalbos esmę, tam tikrais lyginamaisiais aspektais galima atsižvelgti į Prancūzijos nemokumo teisėje naudojamas *mandat ad hoc* ir *conciliation* procedūras, kurių pagrindinis tikslas iš esmės yra skolininko ir jo kreditorių susitarimas, kuris (bent *conciliation* procedūroje) iš esmės turi būti dar ir patvirtintas teismo (Olivares-Caminal, 2015, p. 310–311). Tačiau minėti pavyzdžiui iš esmės skiriasi nuo JANĮ įtvirtinto susitarimo dėl pagalbos modelio, kadangi jį sudarant ir vykdam (jo vykdymą priežiūrint) teismas nedalyvauja.

Susitarimas dėl pagalbos gali būti sudaromas pradinėje nemokumo proceso stadijoje. Apie galimybę jį sudaryti turi būti nurodoma pranešime apie nemokumo proceso inicijavimą. Tiek skolininkui, tiek kreditoriui inicijuojant nemokumo procesą, susitarimas dėl pagalbos gali būti sudaromas per 15–30 dienų terminą nuo pranešimo apie ketinimą kreiptis į teismą dienos (JANĮ 8 straipsnio 3 dalis, 9 straipsnio 3 dalis). Tai reiškia, kad susitarimas dėl pagalbos yra siejamas tik su pradine nemokumo proceso stadija, iki kreipimosi į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo. Todėl galima teigti, kad vienas iš susitarimo dėl pagalbos tikslų būtent ir yra siekis išvengti nemokumo (bankroto ar restruktūrizavimo) bylos iškėlimo teisme. Toks susitarimo dėl pagalbos sudarymo tvarkos aiškinimas atitinka nemokumo proceso veiksmingumo tikslą.

JANĮ 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad susitarimą dėl pagalbos sudaro juridinis asmuo ir kreditoriai, kurių civilines teises ir (ar) pareigas dėl jų suteikiamos pagalbos juridiniam asmeniui finansiniams sunkumams įveikti tiesiogiai sukuria, pakeičia ar panaikina šis susitarimas. Ši nuostata turi būti sistemiškai aiškinama su JANĮ 2 straipsnio 18 dalimi, reglamentuojančia, kad pagalba juridinio asmens finansiniams sunkumams įveikti yra kreditorių suteikiama pagalba juridiniam asmeniui, apimanti reikalavimo įvykdyti prievolę termino atidėjimą, reikalavimo įvykdyti prievolę ar jos dalį atsisakymą, prievolės pakeitimą kita prievole ir kt.

Galima teigti, kad esminis susitarimo dėl pagalbos tikslas yra padėti skolininkui išvengti formalaus nemokumo proceso ir sudaryti galimybes skolininkui ir kreditoriams susitarti. Tačiau vertinant tokio instituto vietą nemokumo procese ir jo tikslus, kyla klausimų, kokia turėtų būti susitarimo dėl pagalbos

forma? Ar apie tokį susitarimą turi būti informuojami visi kreditoriai? Ar susitarimui dėl pagalbos taikomos sutarčių teisės nuostatos ir ar susitarimo nesudarę kreditoriai turi teisę ginčyti tokį susitarimą (sutarties uždarmo principas)? Pavyzdžiui, ar skolininko kreditorius turi teisę ginčyti skolininko ir kito kreditoriaus sudarytą susitarimą dėl pagalbos? Autorių nuomone, susitarimas dėl pagalbos turėtų būti sudaromas raštu, kadangi tik tokiu būdu būtų galima nustatyti, kokios yra susitarimo sąlygos, ar jos tinkamai vykdomos.

Vertinant susitarimo dėl pagalbos turinį teisės doktrinoje pažymima, kad jo šalys tokiu būdu sutaria modifikuoti egzistuojančią prievolę ar ją pakeisti naujomis prievolėmis (Mevorach, Walters, 2020, p. 8). Sudarydamos tokius susitarimus šalys yra laisvos susitarti dėl prievolės modifikavimo, tačiau tokie susitarimai privalomi tik ji sudariusioms šalims ir neprivalomi kitiems asmenims (skolininko kreditoriams), kaip yra atliekant teismines restruktūrizavimo procedūras (Olivares-Caminal, 2015, p. 41). Tai reiškia, kad susitarimo dėl pagalbos objektas yra konkrečių skolininko ir kreditoriaus prievolių modifikavimas, kuris negali daryti įtakos kitiems asmenims, nesudarantiems susitarimo. Iš esmės iš tokio susitarimo prigimties kyla ir jo tikslingumo problema. Jei skolininkas ir kreditorius (dalis kreditorių) sudaro susitarimą dėl pagalbos, kuris keičia skolininko mokumą, kiti ji sudarant nedalyvavę kreditoriai iš esmės naudojasi kitų kreditorių sudarytu susitarimu ir tokio susitarimo nauda (Mevorach, Walters, 2020, p. 8).

Taip pat sudarant susitarimą dėl pagalbos turėtų būti užtikrintas kreditorių lygiateisiškumas nemokumo procese (*pari passu*) ir susitarimą dėl pagalbos jo šalys turi sąžiningai vykdyti, nepažeisdamos kitų nemokumo proceso dalyvių interesų. Pavyzdžiui, Austrijos teismų pripažįstama, kad nevienoda kreditorių padėtis pagal susitarimą turi būti atskleista. Jei kreditoriai sudaro susitarimą suteikti pagalbą, kadangi ir kiti kreditoriai tai padarys, tačiau vienas ar keli kreditoriai slapta gauna reikalavimo patenkinimą, toks neteisėtas elgesys gali būti ginčijamas teisme (Olivares-Caminal, 2015, p. 14). Taip pat susitarimo dėl pagalbos sudarymas neturėtų kliudyti kreditoriams įgyvendinti savo teisę kreiptis dėl nemokumo bylos iškėlimo. Pirma, tokio draudimo nenustato įstatymas ir teisę inicijuoti nemokumo procesą kreditorius įgyvendina savo nuožiūra. Antra, skolininko nemokumas sukelia reikšmingų teisinių padarinių visiems skolininko kreditoriams. Trečia, susitarimas dėl pagalbos privalomas tik skolininkui ir ji sudariusiam konkrečiam kreditoriui (kreditoriams), todėl jo nesudarę skolininkai nėra pagal jį išipareigoję.

Galiausiai kyla klausimas, kokių padarinių sukelia sudarytas susitarimas dėl pagalbos ir koks turėtų būti jo turinys? Atsižvelgiant į veiksmingo nemokumo proceso tikslą, susitarimas dėl pagalbos turėtų numatyti tokias pagalbos priemones, kurios realiai leistų (sudarytų sąlygas) išvengti, ištaisyti finansinius sunkumus, kitaip tariant, atkurti mokumą. Kadangi susitarimas dėl pagalbos turėtų leisti išvengti kreipimosi į teismą dėl nemokumo bylos iškėlimo, kurios pagrindas visada yra nemokumas, įmonės mokumo atkūrimas turėtų būti esminis susitarimo tikslas. Todėl susitarime dėl pagalbos nurodytos priemonės turi būti realios ir pagrįstos, turėtų sudaryti sąlygas atkurti, išlaikyti skolininko mokumą. Tokiu susitarimu negali būti piktnaudžiaujama. Jeigu skolininkas ir kreditorius sudaro susitarimą, kuris akivaizdžiai nepadės atkurti skolininko mokumo, toks susitarimas negali būti kliūtis iškelti juridinio asmens nemokumo bylą.

Atsižvelgiant į tai, kad susitarimą dėl pagalbos sudarant ir vykdant teismas nedalyvauja, kyla klausimas, kaip užtikrinti jo tinkamą vykdymą. Ar skolininkas, kreditorius, sudaręs tokį susitarimą, ar kiti kreditoriai turi teisę reikalauti tinkamai vykdyti susitarimą? Iš JANĮ 6 straipsnio 3 punkto matyti, kad iš esmės susitarimo dėl pagalbos vykdymo kontrolės priežiūra yra suteikta skolininko vadovui, kuris, sužinojęs, kad susitarimas dėl pagalbos nevykdomas ar vykdomas netinkamai, per 5 darbo dienas turi inicijuoti nemokumo procesą. Todėl įmonės vadovas, nustatęs, kad susitarimas dėl pagalbos yra vykdomas netinkamai (nevykdomas), turi pareigą inicijuoti nemokumo procesą ir kreiptis į teismą (JANĮ 16 straipsnio 1 dalies 2 punktą).

Tai, kad įstatymų leidėjas teikia pirmenybę skolininko mokumui atkurti susitarimu, galima spręsti ir iš JANĮ 10 straipsnio 2 dalyje numatytos galimybės asmeniui, siekiančiam sudaryti susitarimą dėl pagalbos, kreiptis į teisumą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir (ar) panaikinimo. Nors tokios teisės suteikimas asmeniui, siekiančiam sudaryti susitarimą dėl pagalbos, turėtų būti aiškinamas juridinio asmens nemokumo proceso veiksmingumo siekiu, skatinant kreditorius padėti su nemokumo problemomis susidūrusiam juridiniam asmeniui, JANĮ parengiamuosiuose darbuose ir aiškinamajame rašte nėra paaiškinti tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindai, sąlygos ir tikslai. Autorių nuomone, tokių priemonių taikymo klausimai spręstini *mutatis mutandis* taikant CPK normas, reglamentuojančias laikinųjų apsaugos priemonių institutą.

Tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nemokumo procese Europos Sąjungos teisėje nėra visiškai neįprastas. Pavyzdžiui, Direktyvos 2 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad tam tikrų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymas yra kreditoriaus teisės užtikrinti reikalavimo skolininkui ir, jei taip numatyta nacionalinėje teisėje, užtikrinimą teikiančiai trečiajai šaliai įvykdymo teismo, administracinio arba kito proceso kontekste laikinas sustabdymas arba teisės paimti ar realizuoti skolininko turtą arba verslą be teismo laikinas sustabdymas teisminės arba administracinės institucijos nurodymu arba teisės aktų nustatyta tvarka. Pripažįstama, kad skolininkas turėtų galėti pasinaudoti laikinu tam tikrų vykdymo užtikrinimo priemonių sustabdymu – nesvarbu, ar jį suteiktų teisminė arba administracinė institucija arba jis būtų suteikiamas teisės aktų nustatyta tvarka – siekiant remti derybas dėl restruktūrizavimo plano, kad skolininkui būtų suteikta galimybė toliau vykdyti veiklą arba bent išsaugoti savo turto vertę derybų metu (Direktyvos preambulės 32 punktą).

Dar daugiau klausimų kelia teisė prašyti panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo tvarka nustatyta CPK 149 straipsnio 1 dalyje. Nuosekliai formuojamoje teismų praktikoje pripažįstama, kad teismo taikytos laikinosios apsaugos priemonės turi būti panaikinamos, jei dėl pasikeitusių aplinkybių išnyko šių priemonių taikymo pagrindas arba laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nebeatitinka proporcingumo ar ekonomiškumo principų reikalavimų (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Iki šiol civiliniame procese laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimas buvo suprantamas siaurai ir galimas tik tais atvejais, kai jų taikymas nebeatitinka laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslų. Todėl kyla klausimas, kokiais kriterijais remdamasis teismas galėtų panaikinti laikinąsias apsaugos priemones pagal JANĮ 11 straipsnio 2 dalį? Taip pat kokiose bylose pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės gali būti panaikintos? Ar tai galima tik bylose, kuriose šalis yra skolininkas ir kreditorius, norintis suteikti pagalbą, ar tik kreditorius / skolininkas? Ar tokiu atveju teismas turi spręsti dėl pagalbos realumo, jos pobūdžio ir įtakos mokumui atkurti?

Atsižvelgiant į siaurą CPK 149 straipsnio 1 dalies aiškinimą, manytina, kad laikinųjų priemonių taikymas ar tuo labiau panaikinimas siekiant sudaryti susitarimą dėl pagalbos galėtų būti taikomas išimtiniais atvejais, kai teismo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės yra kliūtimi pasiekti susitarimo tikslą – atkurti skolininko mokumą, modifikuojant jo ir kreditoriaus prievolę ar ją pakeičiant, ir negali daryti neigiamo poveikio kitų (susitarime nedalyvaujančių asmenų) subjektinėms teisėms ir teisėtiems interesams.

Išvados

1. Sistemine JANĮ nuostatų analize leidžia teigti, kad nemokumo proceso inicijavimo stadijoje kreditoriumi laikomas asmuo, manantis, kad skolininkas laiku nevykdė jo turtinės prievolės. Tačiau diskutuotina, ar esant akivaizdžiam įmonės nemokumui ir įmonės vadovui bei kitiems kreditoriams

- šio proceso neinicijuojant, kiti skolininko kreditoriai, kurių reikalavimo terminas dar nesuėjęs, neturi teisės kreiptis dėl nemokumo proceso inicijavimo.
2. Praktikoje problemų kelia JANĮ 6 straipsnyje nustatytų įmonės vadovų pareigų atlikimo eiliškumas ir jų vykdymas. Manytina, kad visų pirma įmonės vadovas turėtų siekti spręsti nemokumo problemas įmonės viduje, sušaukti savininkų susirinkimą, atlikti kitus reikšmingus veiksmus ir tik tada inicijuoti nemokumo procesą, t. y. informuoti kreditorius. Įstatymų leidėjas, nustatantis juridinio asmens vadovo pareigą reaguoti į įmonės nemokumo problemas, turėtų išsamiau reglamentuoti, kokius veiksmus vadovas turėtų atlikti, taip suteikiant teisinį tikrumą ir pagalbą įmonių vadovams.
 3. Realus informavimas apie ketinimą kreiptis dėl nemokumo bylos iškėlimo yra būtina veiksmingo nemokumo problemų sprendimo sąlyga. Siūlytina tobulinti JANĮ 8 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis, nustatant, kad šiuose straipsniuose reglamentuojama įteikimo fikcija būtų taikoma tik tada, kai pranešimo nepavyksta įteikti pirmą kartą. Taip pat turėtų būti reglamentuojami atvejai, kaip turėtų būti įteikiamas pranešimas elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu kitas korespondencijos rekvizitas asmeniui nėra žinomas.
 4. Pagal nustatytą modelį, susitarimas dėl pagalbos yra laisvas skolininko ir kreditoriaus (kreditorių) susitarimas, kuris leistų skolininkui atkurti mokumą kreditoriams suteikiant pagalbą skolininkui. Tai ribotą laiką galiojantis susitarimas (iki mokumo atkūrimo arba paaiškėjimo, kad mokumas negali būti atkurtas), kurio vykdymo kontrolę atlieka įmonės vadovas, todėl būtent jam kyla pareiga nedelsiant po to, kai paaiškėja, kad susitarimas nevykdomas, inicijuoti nemokumo procesą. Toks susitarimas turėtų būti privalomas tik skolininkui ir jį sudariusiems kreditoriams.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva). *OJ L* 172, 2019, p. 18.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.

Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (2019). *TAR*, 2019-10324.

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 64-1914.

Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1010.

Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1012.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. liepos 3 d. nutarimas Nr. 669 „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio“. *TAR*, 11076.

Specialioji literatūra

Henriques, S. C. (2019). The Duties of Directors When There Is a Likelihood of Insolvency and the Proposal for a New Directive. *European Company Law Journal* 16(2), p. 50–57.

Jokubauskas, R. (2019). Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese. *Teisė*, 113, <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.113.6>

Jokubauskas, R. ir Višinskis, V. (2019). Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese. *Jurisprudencija*, 26(2), 442–456, <https://doi.org/10.13165/JUR-19-26-2-11>

Kavalnė, S. *et al.* (2009). *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia.

Kirkutis, M. *et al.* (2020) Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas. *Teisė*, 116, <https://doi.org/10.15388/Teise.2020.116.2>

Mačys, V. (1924). *Civilinio proceso paskaitos*. Teisių fakulteto leidinys.

Mba, S. U. (2019). *New Financing for Distressed Businesses in the Context of Business Restructuring Law*. Springer, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-19749-0>

Mevorach, I., Walters, A (2020). The Characterization of Pre-insolvency Proceedings in Private International Law. *European Business Organization Law Review*, <https://doi.org/10.1007/s40804-020-00176-x>

- Mikuckienė, V. (2008). Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*, 7(109), 30–38.
- Norkus, R. (2004). Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai. *Jurisprudencija*, 57(49), 82–94.
- Olivares-Caminal, R. (2015). *Expedited Corporate Debt Restructuring in the EU*. Oxford University Press.

Teismų praktika

- Zavodnik v. Slovenia* [ECHR], No. 53723/13, [2015-03-21]. ECLI:CE:ECHR:2015:0521JUD005372313.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321/2014.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14-1075/2018.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1760-381/2017.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-138-370/2020.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-559-241/2020.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-697-516/2020.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1112-241/2020.

Kita

- European Law Institute. *Rescue of Business in Insolvency Law* [online] (modified 2020-07-22). Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf [Accessed 22 July 2020].
- Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.49 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus] (modifikuota 2020-07-22). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a69dd541b01a11e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=nl6mpxvf2> [žiūrėta 2020 m. liepos 22 d.].
- Lietuvos Respublikos finansų ministerija. *Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto 2018 m. spalio 23 d. aiškinamasis raštas Nr. XIII P-2777* [interaktyvus] (modifikuota 2020-07-20). Prieiga per internetą: <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0654d060d68b11e8a3fadd00a256c61a?jfwid=-1cu7qroksn> [žiūrėta 2020 m. liepos 20 d.].
- UNCITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law* [online] (modified 2020-07-22). Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf [Accessed 22 July 2020].

Problems of Ensuring the Effective Commencement of Insolvency Proceedings

Egidija Tamošiūnienė

(Vilnius University)

Vigintas Višinskis

(Mykolas Romeris University)

Mykolas Kirkutis

(Mykolas Romeris University)

Remigijus Jokubauskas

(Mykolas Romeris University)

S u m m a r y

In this article, its authors analyze problems of the commencement of the insolvency proceedings of legal entities. The new regulation on the insolvency proceedings of legal entities, which entered into force in January 1, 2006, reformed the bankruptcy and restructuring proceedings of the Republic of Lithuania and established a new order for the commencement of insolvency proceedings. The article analyzes how the new procedure of the commencement of the insolvency proceedings of legal entities is compatible with the goal of making insolvency proceedings more efficient.

It discusses which individuals have the right or obligation to initiate insolvency proceedings. The article also focuses on what duties directors have in the event of insolvency and the initiation of insolvency proceedings and in what order must these duties be performed.

The article examines the procedure of the commencement of insolvency proceedings and sends notifications of the intention to initiate such proceedings. It has been established that the procedure of information on the intention to

commence insolvency proceedings regulated by the law is formal, does not promote cooperation between the debtor and creditors, and does not ensure guarantees of the addressee's real information.

The authors also analyze the new workout institute in insolvency law. The article suggests that the aim of procedure is to enable the debtor and the creditors to agree on a modification of the debtor's obligations in order to avoid formal insolvency proceedings.

Nemokumo proceso inicijavimo veiksmingumo problemos

Egidija Tamošiūnienė

(Vilniaus universitetas)

Vigintas Višinskis

(Mykolo Romerio universitetas)

Mykolas Kirkutis

(Mykolo Romerio universitetas)

Remigijus Jokubauskas

(Mykolo Romerio universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojamos juridinių asmenų nemokumo proceso inicijavimo stadijos problemos. Naujasis Juridinių asmenų nemokumo proceso reguliavimas, kuris įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d., reformavo Lietuvos Respublikos bankroto ir restruktūrizavimo procesus ir nustatė naują nemokumo proceso inicijavimo tvarką. Taip pat analizuojama, kaip nauja juridinių asmenų nemokumo proceso inicijavimo tvarka suderinama su nemokumo proceso veiksmingumo tikslu.

Aptariama, kokie asmenys turi teisę ar pareigą inicijuoti nemokumo procesą. Straipsnyje keliamas klausimas, kokias pareigas įmonei susidūrus su nemokumo problemomis ir inicijuojant nemokumo procesą turi įmonės vadovas ir kokia tvarka šios pareigos turi būti vykdomos.

Straipsnyje nagrinėjama, kokia tvarka turi būti inicijuojamas nemokumo procesas, siunčiami pranešimai apie ketinimą inicijuoti šį procesą. Nustatyta, kad įstatyme reglamentuojama informavimo apie ketinimą inicijuoti nemokumo procesą tvarka yra formali, neskatina skolininko ir kreditorių bendradarbiavimo, neužtikrina realaus informavimo garantijų.

Autoriai taip pat nagrinėja naują susitarimo dėl pagalbos institutą nemokumo teisėje. Straipsnyje teigiama, kad tokio susitarimo tikslas yra sudaryti sąlygas skolininkui ir kreditoriams susitarti dėl skolininko prievolių modifikavimo, kad būtų išvengta formalių nemokumo procedūrų.

Egidija Tamošiūnienė – Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros partnerystės profesorė, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė.

Egidija Tamošiūnienė is a Professor of Partnership at the Department of Private Law, Faculty of Law, Vilnius University, and a judge of the Civil Cases Division of the Lithuanian Court of Appeal. Her most important scientific interests and research areas are civil proceedings, insolvency law, and private international law.

Vigintas Višinskis – Mykolo Romerio universiteto Privatinės teisės instituto profesorius, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė.

Vigintas Višinskis is a professor at the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University and a judge of the Civil Cases Division of the Lithuanian Court of Appeal. His most important scientific interests and research areas are civil proceedings, insolvency law, and private international law.

Mykolas Kirkutis – Mykolo Romerio universiteto Privatinės teisės instituto lektorius, Lietuvos apeliacinio teismo Teismų praktikos skyriaus konsultantas. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė.

Mykolas Kirkutis is a lecturer at the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University and a consultant of the Case Law Division of the Lithuanian Court of Appeal. His most important scientific interests and research areas are civil proceedings, insolvency law, and private international law.

Remigijus Jokubauskas – Mykolo Romerio universiteto Privatinės teisės instituto doktorantas, dirba Lietuvos apeliaciniame teisme Teismų praktikos skyriuje konsultantu. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė, civilinis procesas.

Remigijus Jokubauskas is a doctoral student at the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University, working as a consultant in the Court Practice Division of the Lithuanian Court of Appeal. His most important scientific interests and research areas are insolvency law, private international law, and civil procedure.